

Albert Scheffers, ***Om de kwaliteit van het geld. Het toezicht op de muntproductie in de Republiek en de voorziening van kleingeld in Holland en West-Friesland in de achttiende eeuw*** (Dissertatie Leiden 2013; Voorburg: Clinkaert, 2013, 920 pp., ISBN 978 94 90084 00 4).

Deze studie van Albert Scheffers naar de muntproductie in de tijd van de Republiek is in 2013 verdedigd als proefschrift aan de Universiteit Leiden. De door uitgeverij Clinkaert uitgegeven publicatie is gebaseerd op een groot aantal archivalische stukken met monetair historisch en numismatisch materiaal, die soms in 350 jaar niet waren ingezien. Volgens Scheffers, oud-conservator/directeur van Het Nederlands Muntmuseum, geven zij gezamenlijk een goed inzicht in het toezicht op de muntproductie in de achttiende-eeuwse Republiek en de wijze waarop de kwaliteit van het kleingeld in Holland en West-Friesland destijds op orde is gehouden. Op beide gebieden speelden de raden en generaalmesters en de essayeur-generaal van de munten der Verenigde Nederlanden een belangrijke rol.

Om de rol van de raden en generaalmesters en de essayeurs-generaal te kunnen belichten en te duiden, maakt Scheffers in zijn studie vooral gebruik van drie series archiefstukken. Een serie betreft verslagen over reizen voor de opening van de muntbussen van Gelderland, Holland, West-Friesland, Zeeland en Utrecht in de periode 1717 tot en met 1809. Deze reisverslagen, opgesteld door de drie elkaar opeenvolgende essayeurs-generaal Johan Emants, Marcellus Emants en Willem Poelman (vader, zoon, en aangetrouwde neef), bieden een goed inzicht in de procedures die zijn gevolgd bij het toezicht op de muntproductie.

De tweede bron bestaat uit een serie declaraties betreffende de werkzaamheden voor de Staten van Holland en West-Friesland van de essayeurs-generaal Emants en Poelman. Zij laten zien hoe deze technisch specialisten in praktijk te werk gingen en welke activiteiten zij onder de toezichthouders over de muntproductie verrichtten.

De derde serie archiefstukken omvat een reeks van zes rekeningen over de productie en distributie van koperen duiten in opdracht van de Staten van Holland en West-Friesland in de periode van 1739 tot en met 1780. Deze opdrachten hadden tot doel de kwaliteit van de kleingeldcirculatie te verbeteren.

Het proefschrift van Scheffers bestaat uit twee delen. In het tweede deel zijn de geraadpleegde bronnen opgenomen. Daaronder vallen niet alleen de hiervoor besproken reisverslagen, declaraties en rekeningen, maar bijvoorbeeld ook de ambtsinstructies voor de raden en generaalmeeesters van de munten, de essayeurs-generaal, de ijk- en justeermeester generaal, de wisselaars, de essayeurs, scheiders en affineurs, de muntmeesters en het overige muntpersoneel. Daarnaast zijn in deel II biografische schetsen opgenomen van de belangrijkste personen die voorkomen in de reisverslagen en declaraties van de essayeurs-generaal en in de verantwoordingen van de productie en distributie van de koperen duiten. In het eerste tekstdeel zijn bovendien korte biografieën opgenomen van personen die in de achttiende-eeuwse muntgeschiedenis van Holland en West-Friesland een rol van betekenis hebben gespeeld. Al deze biografische schetsen, hoewel summier, vormen een welkome aanvulling op de bestaande, enigszins verouderde literatuur over de muntgeschiedenis van de Republiek der Verenigde Nederlanden.

Scheffers' studie begint met een schets van het muntwezen tijdens de Republiek, dat tijdens de Opstand in hoge mate een gedecentraliseerde aangelegenheid was. In kort bestek passeren verscheidene pogingen de revue het muntwezen na 1579 strakker te stroomlijnen en te centraliseren. Pas in 1694 sorteerden deze pogingen een meer duurzaam effect, als de gewesten overeenkwamen dat voortaan alleen nog munten van het zogenoemde Generaliteitstype mochten worden vervaardigd. Vanaf dat moment werden in beginsel enkel nog zilveren drie, twee, een en halve guldens geslagen. Dat waren de munten van hogere waarde. Het ging niet om het kleingeld, de koperen duiten, waaronder zich nog een mengelmoes aan vreemde, uitheemse en versleten exemplaren bevonden. Voorts werd het aantal elkaar beconcurrerende munthuizen teruggebracht tot alleen de acht provinciale Munten.

De maatregelen van 1694 zorgden er volgens Scheffers voor dat de strijdbijl over de soevereiniteit in muntzaken kan worden begraven. Sedertdien werden nieuwe besluiten over het muntwezen slechts genomen op het niveau van de Generaliteit door de provinciale vertegenwoordigers gezamenlijk. Dat daarvoor nog heel wat geritsel achter de schermen nodig was, behoeft geen betoog.

In de achttiende eeuw vroeg vooral de aanhoudende invoer van slechte of minderwaardige stuiverstukken om additioneel beleid. In dit verband vonden nieuwe aanmuntingen van kopergeld in de achttiende eeuw steeds plaats om oude, versleten en binnengeslopen vreemde duiten uit de geldcirculatie te drijven en tekorten aan goed kleingeld aan te vullen. Scheffers toont aan dat deze aanmuntingen in Holland en West-Friesland zijn verricht in opdracht en voor rekening van het gewest. In circa 150 bladzijden krijgt de lezer de – goed gedocumenteerde – geschiedenis van de productie, distributie en kosten van deze nieuwe Hollandse en Westfriese duiten voorgeschoteld, om te beginnen met de nieuwe Hollandse duiten uit 1702. Voor de geïnteresseerde leek die zich niet professioneel bezighoudt met de numismatiek, is dit deel wat droge kost. Historici uit de numismatische hoek kunnen hun hart echter ophalen en zullen vele niet eerder

gepubliceerde wetenswaardigheden over het Hollandse muntwezen in de achttiende eeuw tegenkomen.

Tot slot bevat het boek van Scheffers nog een uitgebreid hoofdstuk over de organisatie van de muntproductie tijdens de Republiek. Een onderwerp dat ongetwijfeld meer naar de gading van de geïnteresseerde in de vaderlandse geschiedenis zal zijn. Veel aandacht is er voor de verschillende functies binnen het muntbedrijf, waaronder die van waardijn, griffier, provoost, letterzetter, draaier van de harde walsen en smid.

Al met al voorziet de helder geschreven en goed gecomponeerde studie van Scheffers in een duidelijke historiografische behoefte, mede gelet op het feit dat het meest recente algemeen overzicht over het nationale muntwezen – *De Nederlandse munten* van Enno van Gelder – al dateert uit 1959/1960.

Tom Pfeil, Nijmegen